

ביאה כיצאה, יציאה כביאה

מים ראשונים: כל חיינו הם סדרה ארוכה של יציאות וביאות. החל מביאתנו אל העולם הזה ועד צאתנו ממנו בשלום ובשם טוב, דרך יציאות וביאות שבועיות ויום-יומיות לבית ומהבית, ועד הזכות הגדולה של יהודי שבוחר לצאת מהגולה ולקיים "כי תבואו אל הארץ". לנוכח ריבוי יציאות וביאות אלה, מה יכול אדם לאחל לעצמו בלשון פשוטה וברורה? שתהינה יציאותיי כביאותיי וביאותיי כיציאותיי. שתהא ביאתי לביתי בשלום בסוף יום עמל כיציאתי בבוקר ממנו, וההפך, שתהא יציאתי ממקום עיסוקי בסוף היום כביאתי אליו בבוקר.

מסכת יומא דף פו עמוד ב – היחס לרשות (לשלטונות)

... והרשות מקברת את בעליה, ערום נכנס לה וערום יצא ממנה, ולואי שתהא יציאה כביאה.¹

מסכת יומא דף פו עמוד ב – בין הבית לבית הדין²

רב כאשר היה יוצא לדון דין, אמר כך: ברצון נפשו למות הוא יוצא,³ ורצון ביתו אין הוא עושה. וריקן לביתו הוא הולך.⁴ ולואי שתהא ביאה כיציאה.⁵

קהלת רבה ה יד - השועל והכרם⁶

גניבא אמר: (משל) לשועל שמצא כרם והיה מסויג מכל פינותיו. והיה שם נקב אחד וביקש להיכנס בו ולא היה יכול. מה עשה? צם שלושה ימים עד שכחש ותש ונכנס באותו הנקב. ואכל ושמן. בקש לצאת ולא יכל לעבור כלל. חזר וצם שלושה ימים אחרים עד שכחש ותש וחזר למה שהיה - ויצא. כשיצא, הפך פניו והסתכל בו. אמר: כרם, כרם! מה טוב אתה ומה טובים הפירות שבתוכך. וכל מה שיש בך נאה ומשובח. ברם, מה הנאה יש ממך? כמו שאדם נכנס לתוכך כך הוא יוצא.⁷

¹ הרבה בחז"ל על צביעותה ורשעותה של הרשות כגון פרקי אבות משנה פרק ב משנה ג: "הו זהירין ברשות שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן נראין כאוהבין בשעת הנאתן ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו". ולעניינינו הפעם, ראו אבות דרבי נתן נוסח ב פרק מד: "יש אומרים: הרבנות קוברת לבעליה. ויש אומרים: תולה והייסורים מנקין ויום הכיפורים מכפר. והכל נפטר ערום ויוצא ערום והלואי תהא יציאה כביאה": ראו עוד מאמר בני ישראל למשה שדוחק בהם לקחת כסף וזהב ממצרים והם שמשתוקקים לצאת כבר, עונים לו: "ולואי שנצא בעצמנו" (ברכות ט ע"ב) – שזה ביטוי דומה. הדעת נותנת שבהרחבה קלה מדובר על החיים כולם. וכך אמנם נראה להלן, אבל לא לפני שנבחן שימוש בביטוי שלנו בהקשרים נוספים.

² מקור זה צמוד למקור הקודם בגמרא יומא מסיבות ברורות, אך אנו מבקשים להפריד על מנת לאתר ביאות ויציאות שונות בחיינו עלי אדמות.

³ שהרי אם יטה הדיין את הדין מתחייב מיתה בידי שמים (שטיינזלץ).

⁴ משום שהדיין לא מקבל שכר. ראו הדרשה על דיין שמקבל שכר: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב – אלוה הבא בשביל כסף, ואלוה הבא בשביל זהב" (סנהדרין דף ז עמוד ב). אוי כמה שאנחנו רחוקים מהאידיאל.

⁵ היינו שביאתו של האדם אל ביתו בסוף היום (בסוף הדין) תהא שלימה ונקיה כצאתו בבוקר מביתו לעסקי ציבור. וכך גם מסופר בהמשך הגמרא שם על רבא, בדומה לרב ביומא לעיל: "רבא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי: בצבו נפשיה לקטלא נפיק. וצבו ביתיה לית הוא עביד, וריקן לביתיה אזיל, ולואי שתהא ביאה כיציאה". תרגום חופשי: כאשר רבא היה יוצא לדון, אמר כך: ברצון נפשו הוא הולך למות, ורצון ביתו אין הוא עושה, וריקן לביתו הוא חוזר ולואי שתהא ביאה כיציאה. ושוב על רב בגמרא סנהדרין ז ע"ב. במעגל החיים הכולל, "שתהא יציאה כביאה", כפי שהערנו לעיל, ובין הביאה הגדולה בה נכנסנו בעל כורחנו אל חיי העולם הזה, והפרידה מהעולם, יהיו לנו ביאות ויציאות יום יום מבינתו ומשפחתנו אל חיי המעשה: השוק ועסקים, אקדמיה ולימודים, תפקידים ציבוריים וכו' בהם נייחל "שתהא ביאה כיציאה".

⁶ התרגום מארמית של מדרש זה נעשה עפ"י המדרש המבואר וספר האגדה לביאליק. בקהלת רבה מובא מדרש זה על הפסוק: "כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא ומאומה לא ישא בעמלו שיולך בידו" (קהלת ה יד). האמורא שבשמו נמסר מדרש זה, גניבא, היה דמות יוצאת דופן. תלמיד חכם אך גם איש עשיר ואלים. הוא מופיע במספר מקומות בתלמוד: ברכות כה ע"א, עבודה זרה לו ע"ב, חולין נ ע"ב ועוד. בשני מקומות במסכת גיטין, דף ז ע"א ודף סה ע"ב, מסופר שיצא ליהרג (נתנוהו בקולר) - אולי אז אמר מדרש זה? לדמותו של גניבא, ראו שטיינזלץ מסכת עמוד 103 וסיכום לפרק שני של המסכת. משל זה, עד כמה שבדקנו, אינו מוכר בספרות המשלים הכללית (אסופוס, קרילוב, לה-פונטיין ועוד) ומקורו הוא כאן בקהלת רבה (או שמא במקור קדום יותר, המאיר עינינו יבורך).

⁷ כאן נאמרים הדברים בטרוניה קשה, וכנוסח בספר האגדה: "רעב נכנסתי ורעב יצאתי", לא הייתה בך כרם שום תועלת. ראו ברוח זו אבות דרבי נתן נוסח א פרק לט: "משלמין לרשעים ומקיפין לצדיקים. משלמין לרשעים כבני אדם שעשו את התורה בעין יפה ולא נמצא בהם דבר רע מעולם. ומקיפין לצדיקים כבני אדם שעשו את התורה בעין רעה ולא נמצא בהם דבר טוב. נותנין לאלו ולאלו קמעה והשאר מונח להם מרובה: הוא היה אומר הכל יוצא והולך ערום והלואי שתהא יציאה כביאה". אבל במוטיב יציאה כביאה, אפשר אולי להפוך כיוון ולראות במי שיצאה מהכרם כמות שהוא, דבר חיובי - שיציאתו של האדם מהעולם תהא נקיה ותמימה (ערומה) כביאתו לעולם – מה שכבר נרמז במקור הראשון לעיל. בגישה זו, ראו גמרא בבא מציעא קז ע"א: "ברוך אתה בבוואך וברוך אתה בצאתך - שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם; מה ביאתך לעולם בלא חטא - אף יציאתך מן העולם בלא חטא". עוד במסכת שמחות דרבי חייה פרק ג הלכה א: "באין ערומין והולכין ערומין, וכן איוב אומר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה; באין בידיים קמוצות והולכין בידיים פשוטות, כשהוא בא לעולם, הוא בא בידיים קמוצות, כלומר כל העולם שלי הוא, וכשהוא הולך ידיו פשוטות, כלומר אין לי בעולם כלום". סוף דבר, נראה שיש כאן הבדלי גישה תהומיים בין המשל בקהלת רבה

איוב פרק א פסוק כא – איוב כמקור

ויאמר ערם יציתי ויצאתי מבטן אמי וערם אשוב שמה ה' נתן וה' לקח והי שם ה' מברך: 8

תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן שמט – ביום טוב לא צריך

וששאלתם בליל י"ט אם אומרים ושמור צאתנו ובואנו? האי מלה לא אצטריך אלה⁹ ביומא דאית יציאה וביאה! שאני (שונה) יום טוב דלית ביה יציאה וביאה ואין אומרים מעתה ועד עולם: 10

ספרא שמיני - מכילתא דמילואים אות ל – ביאה ויצאה מהמקדש

הריני דן: ירידה טעונה ברכה, וביאה טעונה ברכה: מה יציאה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה. מנין לביאה שהיא טעונה ברכה? ודין הוא¹¹ ומה אם יציאה שאינה טעונה רחיצה טעונה ברכה, ביאה שטעונה רחיצה אינו דין שטעונה ברכה?! או חילוף: 12 ומה אם ביאה שאינה טעונה ברכה רחיצה, יציאה שטעונה ברכה אינו דין שטעון רחיצה, לא אם אמרת בביאה שכן יצא מחול אל הקודש, תאמר ביציאה שכן יוצא מקודש לחול, 13

מדרש הגדול פרשת תצוה כח ז – בקודש הקדשים

וכך היו כתובין: ראובן לוי יששכר נפתלי גד יהוסף על כתף הימנית. שמעון יהודה זבולון דן אשר בנימין על כתף השמאלית. וכל כך למה? כדי שתעמוד לו זכותן של שבטים בכניסתו וביציאתו. בכניסתו אלו שמות שבחושן שנתון על לבו שלא יכוח מזיו השכינה. וביציאתו אלו שמות שבאפוד שנתון בין שתי כתפיו כדי שלא יכוח מזיו השכינה. 14

דברים לא ב – ממשה ליהושע

ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה. וזאת אחרי שבספר במדבר כז טו-יז פרשת פנחס, מבקש משה עצמו מהקב"ה: "יפקד ה' אלהי הרוחת לכל בשר איש על העדה: אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' פצאן אשר אין להם רעה" – ראו [דף בנושא](#). רוב

ובין המדרשים על יציאה כביאה. מה ערכו וחשיבותו של העולם הזה, העולם הזמני אליו נקלענו שלא ברצוננו. לשם מה נברא? מה מטרתו? מה ייעודנו בו? כמה ברכות נהנין ניתן לברך עליו!! ראו דברינו [בשבילי נברא העולם](#). מה פשר הרעיון שנצא ממנו בסגפנות גמורה? התורה הרי סבורה שהנזיר חוטא על היין!

8 איוב משמש סמל ומקור מרכזי למוטיב שלנו, כפי שראינו כבר במסכת שמחות דרבי חיה, אך יש לזכור שאיוב לא עמד לצאת מהעולם "ערם כשנכנס". איוב לבטח היה אומר ולוואי שתהא יציאתי כביאתי. הרבה לומדים ממנו על קבלת הייסורים וצידוק הדין ושחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. הבדל נוסף הוא שאחרית איוב איננה שהחזיר נשמתו בטרהה ושכרו בעולם הבא. שכר איוב היה כאן בעולם הזה, ככתוב, איוב סוף פרק מב: "וה' ברח אף אחרית איוב מראשתו ויהי לו ארבעה עשר אלף צאן וששת אלפים גמלים ואלף צמד בקר ואלף אתונות: ויהי לו שבענה בנים ושלוש בנות: ... ויהי איוב אחר זאת מאה וארבעים שנה וירא ויראה את בניו ואת בניו ארבעה דורות: וימת איוב זקן ושבע ימים". איוב הוא אחד משלושה אנשים שראו "עולם בנוי, חרב ובנוי", כאן בעולם הזה. ראו רש"י יחזקאל יד יד: "נח דניאל ואיוב - לפי שאלו שלושה ראו שלושה עולמות נח ראה העולם בנוי וחרב ובנוי. ודניאל את בית המקדש או את עצמו תחלה שר על כל השרים סוף הושלך לגוב אריות וחזר לגדולתו. וכן איוב ראה את עצמו מיושב וחרב ומיושב וכו'". מעניין מה היה איוב אומר על ביאה לעולם הזה ויצאה לעולם הבא.

9 אלא

10 נראה לומר שהיציאות והביאות כאן הן של מעשי המסחר והמלאכה, עיסוקי החולין של יום יום שאינן קיימות ביום טוב. שימו לב שמדובר בתפילת ערבית בה אומרים תפילת השכיבנו, לומר לך, הערב תוכל לעלות על יצועך בשקט ובשלום, בלי לדאוג על היציאות והביאות שלמחרת. מחר (היום) "מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם" (שמות יב טו). אך אם כך, למה דווקא יום טוב ולא שבת שהיא שכיחה יותר? בנוסף, בדקנו עד מקום שידינו מגעת, בסידורים הספרדים והאשכנזים, ונראה שתקנה זו לא התקבלה הלכה למעשה. והמאיר עוד עינינו בנושא זה יבורך בכל מילי דמיטב.

11 קל וחומר

12 אולי נלמד קל וחומר בכיוון הפוך? (שזה אגב החיסרון של כלל קל וחומר "דאית ליה פירכא") ולפיכך "אין עונשים מן הדין".

13 מקור הדין הוא פסוקי התורה בשמות ל יח-כא פרשת כי תשא: "ועשית פיור נחשת וכנו נחשת ורחצת ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם: בגאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו או בגשמים אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה:". ובתמצית בהלכות בית המקדש לרמב"ם פרק ה הלכה א: "מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד, שנאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם". יש כמובן הבדל מהותי בין הביאה שטעונה רחיצה משום שהיא כניסה מהחול אל הקודש ובין היציאה שהיא מהקודש אל החול. אך ראו לעיל במדרש ספרא: "מה יציאה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה", - גם היציאה מהמקדש היא חלק מעבודתו. ואי לכך לומדים שיש ברכה בביאה אל הקודש מהיציאה - מהפרידה מהמקדש, מהמעבר מהקודש אל החול!

14 מכניסת ויצאת הכהנים הדיטות אל המקדש יום יום, באנו את הכניסה המיוחדת של היום המיוחד בשנה (ארבע פעמים) - כניסה קצרה לתפילה קצרה ולמעשה הקטורת - על מנת "שלא להבעית את ישראל". שמות בני ישראל היו מסייעים לאהרון שלא יכוח מהשכינה גם בכניסתו (השמות שבאבני החושן) וגם ביציאתו (השמות שבאפוד). מה פירוש שלא יכוח ביציאתו? האם אפשר להיכוות לא רק בכניסה לאור אלא גם ביציאה ממנו? ראו אליהו רבה פרשה ב על כניסתו ויצאתו של גלגל החמה. ואנו מתפללים כר' נחוניא: "רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: מה מקום לתפילה זו? אמר להם: בכניסתי אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי" (מסכת ברכות פרק ד משנה ב). ואנו מקווים שלא ארעה תקלה על ידינו ומודים על חלקנו.

הפרשנים אינו מוכן לקבל שמשה היה חסר כוחות בסוף ימיו שהרי כתוב "לא כהתה עינו ולא סר לחה" (דברים לד ז), ולפיכך מציעים פתרונות אחרים כגון שהגיע שעתו של יהושע (רש"י) ו"לא אוכל" הוא כמו "אינני רשאי". ראו הדף [לא אוכל עוד לצאת ולבא](#) בפרשת וילך שם הרחבנו בנושא. לעניינינו, נראה שאין ראוי יותר מלסיים דף זה במשה גדול הנביאים שידע בואו וצאתו מהעולם הזה ובואו של יהושע ממשיך דרכו..

מחלקי המים

מים אחרונים:..